

אורות השבת

גליון מס'
868

בטאון הרבנות והמועצה הדתית באר-שבע
וממלכת התורה בעיר האבות שע"י רשת מוסדות "קול יהודה"

מנהל מערכת
הרב אברהם טריקי

פרשת השבוע
בהעלותך

עורך
הרב עוזיאל אדרי

דבר רב העיר שליט"א

ענוה של מנהיג

וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עֲנִיו מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה (במדבר יב, ג)
ועניו: שפל וסבלן. (רש"י)

אֵיתָא בגמ' (ברכות לב, ב) עה"פ ועתה הניחה לי (שמות לב, י): 'אמר רבי אבהו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שתפסו משה להקב"ה כביכול בבגד... ואמר לו רבונו של עולם אין אני מניחך עד שתמחול ותסלח להם'. והלב משתומם, כיצד האיש אשר ביטל עצמו בפני כל אדם כמאמר הכתוב שלפניו 'והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה', הגיע לעזות דקדושה מופלגת כל כך עד שהקב"ה אומר לו 'הניחה לי' והוא בשלו 'אין אני מניחך עד שתמחול ותסלח להם! ברם זו היא מעלה מיוחדת השמורה רק למנהיגי הדורות אשר משכילים להפריד בין כבודם האישי – לבין כבודם והצלחתם של ישראל. והיינו ככל שהדבר נוגע רק לעניינם הפרטי, יודעים הם לבטל את כל רצונם בבחינת 'וכשאתני לעצמי מה אני' (אבות א, יד). אך כשהדבר נוגע לכלל ישראל כגון ביצור חומות הדת וכו', מתייצבים המה כצוק איתן בעוז ובגאון ללא שום פשרות.

וכיוצא בזה מצינו ברבי יהודה הנשיא, אשר העידו עליו במשנה (סוטה מט, א): 'משמת רבי בטלה ענוה', ללמדך שלא הניח רבינו הק' אדם כמותו במידת הענוה המופלגת שהיתה בו. אולם ראה זה פלא, שהוא עצמו הורה לבנו בצוואתו: 'בני נהג נשיאותך ברמים חרוק מרה בתלמידים', כמבואר בכתובות (ק, ב). ברם, לפי המבואר לעיל, אין כאן סתירה כלל ועיקר, שכן רבי יהודה הנשיא נתעלה במידה מופלגת של ענוה יותר מכל בני דורו – בינו לבין עצמו, אך את נשיאותו ברבים – הנהיג ביד רמה. וכואת ציוה את בניו אחריו, להגיע למדרגה נשגבה של ענוה, אולם יחד עם זאת – 'נהג נשיאותך ברמים חרוק מרה בתלמידים'. וזהו תורת המנהיגות אשר נתברכו בה גדולי הדורות.

ובזה ראיתי לבאר דברי רב יוסף (סוטה שם), אשר לשמע דברי התנא הללו 'משמת רבי בטלה ענוה', אמר לו: 'לא תתני ענוה דאיכא אנא'. וכבר תמה המהרש"א שם, שאין דרך החכמים להתפאר ולהשתבח במעלתם, וכמו שאמרו יהללך זר ולא פיר, ועיקר שם מה שכתב לבאר בזה. וביותר יפלא, וכי איזו ענוה היא זו, שהאדם מעיד על עצמו שהוא עניו. ובאמת מכוח תמיהה זו כי רבה היא, מצאנו להגר"א אשר נדחק לפרש דהאי 'אנא' דקאמר רב יוסף, לא קאי על עצמו אלא שם תנא הוא. אך מה נעשה שבדברי רש"י (שם ד"ה דאיכא אנא) מפורש דקאי על עצמו – 'שאני ענוותן'. ובהיותי בזה מצאתי להגר"ח זי"צ'יק זצ"ל (בספרו מעיני החיים פר' בחוקת) שכתב לבאר ענין זה בטוב טעם והוא, שרב יוסף חש מדברי התנא פגיעה כביכול בכבודו של רבינו הק', שכן אם אחרי מותו בטלה ענוה, נמצא שחלילה לא היה בכוחו להשפיע על תלמידיו אחריו. ועל כן קם רב יוסף ואמר 'אל תתני ענוה דאיכא אנא', והיינו שאני הושפעת ולמדתי מידה יקרה זו מרבינו הק', עכ"ל.

אלא שגם אחרי ביאור נפלא זה, עדיין קשה, היאך לא הכיר התנא בענוותנותו המופלגת של רב יוסף, וקבע 'משמת רבי בטלה ענוה'. ועל כרחך צריך להשלים ביאור זה – על פי האמור לעיל, והוא שרב יוסף אשר נבחר על ידי חבריו לשמש כראש הישיבה, הגיע אמנם לדרגה של ביטול 'עצמי' מוחלט, אך כלפי תלמידיו לא הורגשה ענוה זו, מפני שהנהיג נשיאותו ברבים – כפי שלמד מרבינו הקדוש, ועל כן לא הכיר התנא את ענוותנותו וקבע – 'משמת רבי בטלה ענוה'. זה אולי עומק כוונת רש"י במ"ש 'שאני ענוותן', רוצה לומר שאני כשלעצמי עניו ושפל רוח, והבן.

ועוד אמרתי ליישב על פי זה פליאה נשגבה, בדברי הגמ' בגיטין (נ, א). דהנה במעשה דקמצא ובר קמצא שגרם לחורבן ירושלים, מבואר שם שהביא קמצא קרבן בעל מום להקריבו על המזבח בשם הקיסר רצו רבן להקריבו משום שלום מלכות, עמד רבי זכריה המשך דבר רב העיר במדור "אורות הכשרות"

דבר העורך

בהעלותך את הנרות

'בהעלותך את הנרות, ויעש כן אהרן, פירש רש"י להגיד שבחו של אהרן שלא שינה. צריך להבין מהו הרבותא בזה שלא שינה. מבאר ה'בן לאשרי' מעלתו של אהרן הכהן ע"ה הייתה שכאשר הדליק את המנורה האיר את כל שבע סוגי נשמות ישראל שהם כנגד שבע קני המנורה, ואהרן זכה לזה כי עבודת ה' שלו הייתה בדרגה גבוהה ונדירה שרק מעט מזעיר הם בני עליה הזוכים להגיע אליה, שגם שם'ה מצוות לא תעשה שמצד הגבורה והיראה איזהו גיבור הכובש את יצרו, היה מקיימם מתוך החסד ואהבת ה', ורמז לזה תיבות "שלא שינה", "שלא" צירוף תיבה "ש' אל" שם הקדוש "אל" מידת החסד כדכתיב 'חסד אל כל היום', "שינה" בגימטריה "שס"ה".

בברכת ליל וזמנך

הרב עוזיאל אדרי

רב המרכז הרפואי "סורוקה"

וק"ק שבטי ישראל' שכונה יא' באר שבע

לוח זמנים שבועי

לוח הזמנים מדיק לבאר-שבע	יום א'	יום ב'	יום ג'	יום ד'	יום ה'	יום ו'	שבת קודש
עלות השחר	4:08	4:08	4:08	4:07	4:07	4:07	4:07
זמן טלית ותפילין	4:16	4:16	4:16	4:15	4:15	4:15	4:15
זריחה - הנץ החמה	5:42	5:41	5:41	5:41	5:41	5:41	5:41
סיו' ק"ש לדעת מג"א	8:24	8:24	8:24	8:24	8:24	8:24	8:24
סיו' ק"ש לתנא ותר"א	9:06	9:06	9:06	9:06	9:07	9:07	9:07
סיו' ביטול ק"ש	10:17	10:17	10:17	10:18	10:18	10:18	10:18
חצות יום ולילה	12:40	12:40	12:40	12:41	12:41	12:41	12:41
מנחה גדולה	13:16	13:16	13:16	13:17	13:17	13:17	13:17
מנח המנחה	18:34	18:35	18:35	18:35	18:36	18:36	18:36
שקיעה	19:46	19:46	19:47	19:47	19:47	19:48	19:48
צאת הכוכבים	20:03	20:03	20:04	20:04	20:05	20:05	20:05

זמני הדלקת הנרות

פרשת השבוע:	בהעלותך
הפטרה:	רוני ושמוחי
כניסת השבת:	19:25
יציאת השבת:	20:16
רבנו תם:	21:11

אורות הכשרות

בן אבוקולס ועיבב בעדס, פן יאמרו בעלי מומין קרייך לגבי המזבח. וכשרצו להרוג את קמצא משום פקוח נפשות, שוב עמד רבי זכריה בן אבוקולס ועיבב בעדס, פן יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג. ולמעשה עקב עמידתו העיקשת של רבי זכריה בן אבוקולס, נחרב בית המקדש, כדברי רבי יוחנן שם: 'עטותנותו של רבי זכריה בן אבוקולס החרבה את ביתו ושרפה את היכלו והגליתנו מארצנו'. ויש לתמוה, כיצד עמידה עיקשת של רבי זכריה אשר העמיד דבריו כנגד כל חכמי ישראל, מוגדרת בפי רבי יוחנן 'עטותנותו של רבי זכריה', וכי איזו ענוה יש כאן! ברם לפי המבואר, אין מקום לתמיהה זו. שכן יש פעמים וענותנותו של מנהיג באה לידי ביטוי דוקא בעמידה איתנה ובלתי מתפשרת על כבודה של תורה – 'פן יאמרו מומין קרייך לגבי מזבח', אף כשעמידה זו עלולה לפגוע בכבודו ובמעמדו האישי.

וכן נהג משה רבנו ע"ה בעצמו, דהנה בבואו אל אוהל מועד נתן מסוה על פניו, כדי להסתיר את מאור פניו הקורנות שניתן לו על ידי הקב"ה כאות ועדות על גדולתו. אולם בצאתו אל העם – 'הסיר משה את המסוה מעל פניו', וראו כל העם כי קרן עור פני משה'. והוא שאמרנו, נהג נשיאותך ברמים אינו סתירה כלל – ל'האיש משה עניו מאד מכל האדם'!

מך ראש ישיבת פורת יוסף הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, הקפיד כל ימיו שלא להתהדר בתואר 'ראש הישיבה'. ואפילו אצטלא דרבנן סירב ללבוש עד אשר יעשו כן כל מגידי השיעורים בישיבה, באופן שכולם יהיו לבושים בשווה. לא אחת שח לתלמידיו, שתמיד עומדים לנגד עיניו דברי התלמוד (בבא בתרא צח, א) 'כל המתגאה בטלית של תלמיד חכם ואינו תלמיד חכם, אין מכניסים אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא!' אך פעם אחת יצא מגדרו, והוסיף ליד שמו את התואר 'ראש ישיבת פורת יוסף'. היה זה בערוב ימיו, כשערך מכתב המלצה לנדיבי עם אוודת אברך ת"ח אשר מצוקתו הכלכלית נגעה מאוד לליבו. ובשעת מסירת המכתב, אמר רבינו לאותו אברך: 'זוהי אולי פעם ראשונה בחיי שאני כותב על עצמי את התואר הזה'!

בברכת אלוף ואביר

הרב יהודה דרעי

הרב הראשי וראב"ד באר-שבע

הרבנות והמועצה הדתית באר שבע

הרינו חוזרים ומבקשים בכל לשון של בקשה מהציבור היקר והחשוב

אנא!!! לנהוג כבוד בכיתבי הקודש

ולא לזרוק "גניזה" בכל מקום וכן אין להניח בגניזה, בקבוקים שיירי מאכל מסעודה שלישית וכד' או עיתונים שעיקרם דברי חול ואין בהם קדושה

ולכן אין להניח גניזה בבתי העלמין ולא במקוואות וכן לא ליד משרדי המועצה הדתית

יש להניח "גניזה" במקומות הבאים:
1. במקוואות שיש מתקן המיועד לגניזה.
2. בבתי הכנסת.

גבאי בתי כנסת אשר מעוניינים שיפנו להם את הגניזה

ניתן לקבל שרות זה בתאום מראש

עם מר יוסי דעשט - 054-4348746

שקי גניזה ניתן לקבל במשרדי המועצה הדתית

בברכת התורה יהושע (שוקי) דמרי ממונה המועצה הדתית

אורות הפרשה

ומראה אש לילה

כן יהיה תמיד הענין יכסנו ומראה אש לילה, פירש רש"י "יהיה" על המשכן מלשון "הוזה" על המשכן, וכן היא המשמעות תיבת "יהיה" מלשון "הוזה" בכל הפרשה. וצריך להבין אם כן מדוע לא אמר הכתוב במפורש לשון "הוזה", ולמה לומר לשון "יהיה" ולזרשו בלשון "הוזה", וכי ח"ו יש אותיות מיותרות בתורה הקדושה. אלא נראה לומר על דרך רמז שבכוונת הכתוב ללמדנו מתיבת "יהיה" דרך התורה בחיי היום יום בהנהגה טובה ומועילה, כדאיתא **במסכת סנהדרין**, אמר רבי אלעזר לעולם הוי קבל וקיים, "קבל" מלשון "חשון", לעולם תהיה ענין שלא תעשה את מעשיך הטובים לאור הזרקורים ולהתפרסם, שבנוהג בענוה ובהסתר זוכה להתקיים ולהיצל מכל סק לאורך ימים ושנות חיים טובים ומאושרים. עבודת ה' של האדם צריכה להיות בדרך האמת בינו לבין קונו, והביאור בפסוק כן: **"כן יהיה תמיד"** כל תורתו ומצוותיו ותפילותיו בענוה ובהסתר, **"הענין יכסנו"** שיכסה מעשיו הטובים מעין כל בהצנע לכת שלא יוודע ולא יתגלה לשום אדם, **"ומראה אש"** ועל ידי זה יזכה להתעלות במעלות רמות ונשגבות, **בלהט אש שלהבת** קודש בתלהבות פנימית רבה, **"לילה"** שכאשר ישכים לעמוד כארי לעבודת בוראו לתיקון חצות וילמוד אחר כך בפינת ביתו רחוק מעין הרואה, יזכה למתנות מן השמים תוספת קדושה וחשק והתלהבות חזנית בעבודת ה'.

מתנות מן השמים

כן יהיה תמיד הענין יכסנו ומראה אש לילה, **"ומראה אש"** שכאשר יזכה לזה ויבוא לדרגה עליונה זו של התלהבות אש קודש, **"לילה"** יעלימו שלא יתראה לאחרים **כלילה** שהוא חשון ולא חאים, כעין דאיתא **במסכת מועד קטן** אמר ריש לקיש ותלמיד חכם שסרח אין מנדין אותו בפרהסיא שנאמר 'וכשלת היום וכשל גם נביא עמך לילה' 'כסוה כלילה' שתלמיד חכם שוכשל ח"ו כסוה כלילה, ולא תפרסמו שבוודאי עשה תשובה, כדאיתא **במסכת ברכות** תנא דבי רבי ישמעאל אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שמא עשה תשובה שמא סלקא דעתך אלא ודאי עשה תשובה. ועוד **"לילה"** בגימטריה **"כהן"**, שהכהן נקרא איש חסד. והכוונה **"ומראה אש לילה"** שאם זיכו אותך מן השמים ל'**ומראה אש"** להשיג התלהבות בתורה ובתפילה אל תחשוב שזהו באמת פרי עבודתך וגיעך, אלא **"לילה"** בגימטריה **"כהן"**, שהכל בא מלמעלה מה'**כהן"** העליון שהוא ה' יתברך זיכה אותך ברחמי המרחבים ובחסדיו הגדולים. וכמו ביארו המפרשים בפסוק 'ויחשבה לו צדקה', שאברהם אבינו ע"ה לא חשב שבזכותו היתה לו ההתגלות מראות אלקית, וזכות מעשיו הטובים קיבל את ההבטחה מלמעלה, אלא הכל שייך להקב"ה והוא זה שנתן לו הכל בצדקה וחסד, ואמר לעצמו וכי יכול להשיג העני גיאות מהחסד חינום שעשה עימו בעל הבית, שבטוב ליבו ובחב רחמי וחסדיו נותן לו נדבה הגונה, וזהו 'ויחשבה לו צדקה' שהקב"ב בוחן ליבות וכליות ראה את מחשבתו הקדושה של אברהם אבינו שהכל בא לו בצדקה וחסד.

אם יש דין למטה אין דין למעלה

ותדבר מרים ואהרן במשה, והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, תמהו המפרשים מה שייך כאן ענין סיפור הענוה של משה רבינו ע"ה, לזה שאהרן ומרים דיברו על משה לשון הרע, ונראה לומר על פי מה שכתב **במדרש תנחומא** אמר לו הקב"ה למשה נתתי את התורה ואת המשפטים. שמרו את המשפטים שהן מעמידין את העולם שנאמר 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם', רבי אלעזר אומר דור המבול לא אבדו מן העולם, אלא על שלא עשו את המשפט, אם יש דין למטה אין דין למעלה, אין דין למטה יש דין למעלה, כיצד אם יעשו התחתונים את הדין מלמטה, אין הדין נעשה מלמעלה. לפיכך אמר הקב"ה שימרו משפט מלמטה, שלא תגרמו לי לעשות משפט מלמעלה. וזהו שבאה התורה הקדושה וסיפרה לנו כאן, שיש קשר בין העונש של מרים על שדיברה לשון הרע על משה, לזה שמשה רבינו עניו מכל האדם שעל פני האדמה, שאם לא היה משה רבינו ע"ה עניו אז היה דין למטה שהיה קוצץ על מרים ואהרן, ומזמינם או רוצה להזמין לדין, ואז ממילא לא היו מלמעלה תובעים דינו. אבל לפי שמשה היה עניו ומחל להם תיכף ומיד, נמצא שכבר אין דין מלמטה, ועל כן על ידי זה נהיה שיש דין מלמעלה, והקב"ה תבע את כבודו של משה רבינו ע"ה.

דבר רבני השכונות

הרה"ג יוסף דהאן שליט"א
רב שכונה ד'
ומנהל מחלקת המקוואות

ויהי בנסוע הארון

בפרשתנו נאמר: "ויהי בנסוע הארון ויאמר משה, קומה ה' ויפוצו אויבך וינוסו משנאיך מפניך". משה מתפלל כאן, שכאשר בני ישראל יוצאים למסע, יגן עליהם הקב"ה שיפוצו אויביהם וינוסו שונאיהם.

מבארים המפרשים שמשה רבינו ע"ה התכוון בתפילתו לגרש את השונא הגדול של האדם שזהו היצר הרע המבקש להמית את האדם ולהפילו לשאול תחתית. ועל זה התפלל משה רבינו שהקב"ה יתן בליבם של עם ישראל עריבות ונעימות לימוד התורה הק' וכשעם ישראל עוסקים בתורה הרי שקדושת ארון הקודש אשר בו נמצאים הלוחות וספר התורה הוא יגרש, יפיץ ויניס את היצה"ר מעם ישראל ומימלא במצב שכזה עם ישראל יהיה שמור ומוגן מכל צר ואויב.

הגמרא אומרת (סוכה דף נ"ב) 7 שמות יש ליצר הרע וכו' אחד מהם "שונא" כדכתיב: "אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים" וכו'. אומר רש"י "אם רעב שונאך" אם היצה"ר שהוא השונא היותר גדול שלך רעב ותאב לעבירה בין בתענוגי מאכלות אסורות בין באיסורי עריות "האכילהו לחם" הטריחהו במלחמתה של תורה כדכתיב: "לכו לחמו בלחמי". התורה היא אכן, לחם דלחם מלשון מלחמה וכמו שהלחם הוא משביע שנאמר "ולחם לבב אנוש יסעד" כך התורה משביעה את רעבון התאוה של האדם ומשיבה את נפשו ומרגיעה אותו שנאמר "תורת ה' תמימה משיבת נפש". שהרי כל חיי העולם הזה הם בנויים על יסוד אחד של "הרגשת חסר" יש לו מנה אחד רוצה מאתיים וכו' לכן האדם תמיד חי בהרגשת חסר עוד ועוד ואף פעם אינו מגיע למנוחה ולנחלה ומכלה את ימיו כשאינו יודע במה למלאות את החיסרון וממילא השלווה ממנו והלאה. כמ"ש הרמב"ם: "אין מחשבות רעות באות לו לאדם אלא למי שליבו פנוי מן התורה" מדוע חסר לך? כי אתה לא ממלא את מוחך ועצמך מהתורה הק', וכן "פת במלח תאכל וכו'" ורק אז "אשריך בעוה"ז וכו'", מדוע? כיון שהוא נמצא בשלמות בלי שום חיסרון כלל. ומבואר בחז"ל ש"אש התורה" מכבה את "אש התאוות והמידות הרעות" כיוון שכשאדם לומד תורה הקב"ה בכבודו ובעצמו נמצא איתו. והיכן שנמצא הקב"ה אין מקום כלל ליצה"ר והוא מבטל ומתכלה מאליו כדאיתא בגמרא "כל היושב ושונה הקב"ה שונה כנגדו" כלומר שבכל דיבור ודיבור של תורה יש את דיבורו של הקב"ה כנגדו וכמשי"ח הנפיה"ח שבאותה שעה שהאדם עוסק בתורה באותה שעה ממש נחצבת אש שלהבת מפיו של הבורא יתברך ונחשב כאילו עתה ממש מקבלה בסיני עי"ש. וכן הגמרא במנחות אומרת שבשעה שמשה רבנו כתב את התורה משה הוציא את התיבות מפיו כתב וכתבו התוס' דמהכא איכא למילף לכל סופר שכותב ס"ת שיש לו להוציא התיבות מפיו. אולם כתב המהר"ל שעיקר עסק התורה הוא בדיבור לאדם אחר בלימוד "ב"חברותא" והוא מפני שכאשר לומד לבד אפילו אם יוציא מפיו את הדיבור אין זה נחשב לדיבור גמור כיוון שאין כאן גילוי לעולם שאף אחד לא שומע אותו. ומבאר הרמח"ל שנאמר "כי נר מצווה ותורה אור" כי התורה היא אור ממש כפשוטו כי כשהקב"ה ברא את העולם הוא השפיע מאצילותו יתברך הארה שהיא התורה. ועל כן נמשלה התורה לאש כי כאשר תראה הגחלת שאינה מלוכה השלהבת היא בתוכה כמוסה וסגורה אשר בהפיח בה אז תתפשט ותתלהב ותצא מתרחבת והולכת ובשלהבת היא נראים כמה מיני גוונים מה שלא נראה בתחילה בגחלת והכל מן הגחלת יוצא כן התורה הק' כל מילותיה ואותיותיה כמו גחלת הם אשר בהצית אותן דהיינו מי שישתדל לעסוק בה אז תתלהב מכל אות שלהבת גדולה ממולאה מכמה גוונים.

ובזה מבואר מ"ש במסכת אבות "הפוך בה והפוך בה זכולה בה" שהעוסקים בתורה צריכים להיות הופכים בה והופכים בה עד שתתלהב וכמעשה האש ממש שנהפכת לכמה גוונים שכן דברי התורה הק' יש כמה פנים לתורה שמתלהטים על ידי דיבור האדם. ובכך זוכה האדם ש"אש התורה" הבערת בקירבו שורפת ומכלה את "אש התאוות והמידות הרעות" וכך הוא מעצב את האישיות שלו ונהפך לאדם אחר לבן תורה.

בבית אבות אבות ואבות
הרב יוסף דהאן

אורות ההלכה

תשובות הלכתיות משולחנו של
מורנו המרא דאתרא
הגאון הגדול רבי יהודה דרעי שליט"א

מהלכות שבת ויום טוב - ז'

האם מותר לחלל שבת באיסורים של תורה כדי ליישב דעת החולה?

מחללים שבת אף במלאכות דאורייתא כדי ליישב דעתו של חולה שיש בו סכנה או יולדת בשעה שכורעת לילד, כגון הדלקת הנר אם הוא לילה, ואע"פ שהיתה סומא וגם המיילדת ושאר המטפלות בה יכולות לטפל בה כראוי בלא זה, מפני שקיים להו לחכמים שאין דעתה מתיישבת אא"כ יודעת שהדליקו את הנר באופן שיוכלו לטפל בה כראוי. ויש מרביתיו הראשונים שהפליגו להתיר בזה אף כשהיולדת והמיילדת לא ביקשו זאת, וכן הסכימו כמה מגדולי האחרונים. במה דברים אמורים, בשעת פתיחת הקבר והיינו כשהתחיל הדם להיות שותת, אבל בזמן שהיא רק אחוזה בחבלי לידתה אין להדליק לה את הנר אא"כ היא או המיילדת ביקשו זאת בפירוש. ועכ"פ יש לצמצם בחומרת האיסורים ככל האפשר, והיינו בדברים שאפשר לעשותם בשינוי או ע"ג וכדומה.

חולה שיש בו סכנה המבקש לאכול ביום הכיפורים האם מאכילים אותו על פי?

אין מאכילים חולה בזה"כ אלא על פי מומחה, ואע"פ שכאמור התייר לחלל שבת בשביל ליישב דעת החולה והיולדת אף בלא הוראת מומחה, קיים להו לחכמים שסכנת "הפחד" חמורה יותר מסכנת "הרעב".

חולה האומר צריך אני לתרופה פלונית (הכרוכה בחילול שבת) ורופא אומר שאין צריך האם שומעים לחולה או לרופא?

חולה שאמר צריך אני לתרופה פלונית (הכרוכה בחילול שבת) והרופא אומר שאינו צריך לה, שומעים לחולה. ואצל כשיש מחלוקת בין שני חפאים, ששומעים לרופא המצריך תרופה זו. במה דברים אמורים ששומעים לחולה נגד דעת הרופא, כשאין חוליו ניכר לחפאים כגון שאומר שמתיישב חולשה באבר פלוני ומבקש שיעשו לו תרופה פלונית המועלת לחולי אבר זה, לפי שלב יודע מרת נפשו אף כשרופא אומר שא"צ תרופה כלל. אבל אם המחלה ידועה והחולה אומר שתתורפה זו מועלת למחלה זו והרופא אומר שאינו מועיל, בזה אין סברא לשמוע לחולה לחלל שבת בחינם. ברם אם יש חשש שמא תטרף דעתו עליו אם יראה שאין עושים כדבריו, הרי זו שומעים לו גם נגד דעת הרופא (אא"כ הרופא אומר שהתרופה תזיק לו שאז נלע"ד שאין לשמוע לחולה בכל גוונא).

חולה שנתקף בפחד וביקש שיבוא קרוביו אצלו בשבת או מיד בצאת השבת האם מותר לבקש מגוי לנסוע או להתקשר אליהם כדי להודיעם?

חולה שנתקף בפחד וביקש שיבוא קרוביו אצלו במוצאי שבת, פשוט וברור שמותר לומר לגוי שילך חוץ לתחום בשבת בשביל לבקש בעד קרוביו או שיתקשר אליהם בטלפון וכל כיוצא בזה, כדי שלא תטרף דעתו עליו. אולם אם ביקש שיבוא קרוביו בשבת, נחלקו בזה הפוסקים לשלוש דעות: יש שהתיר בזה אף באיסורים של תורה לפי הצורך, מפני שטירוף הדעת הוא בכלל פיקוח נפשות שדוחה את השבת ויש שהתירו רק באיסורים דרבנן. ויש שלא התיר אלא אמירה לנכרי אבל לא שהקרובים עצמם יעברו בשל כך אפילו באיסורים דרבנן, ולדבריהם אין היכי תמצא שיבואו הקרובים תוך כדי חילול שבת ורק מותר להודיעם ע"ג שיבואו במוצאי שבת כאמור לעיל. ולפי הנראה יש מקום להקל כדעה אמצעית, והיינו שמותר לקרובים לעבור על איסורים דרבנן כדי לבוא אליו בשבת, והכל לפי ראות עיני המורה.

האם מותר לטפל בחולה שיש בו סכנה בסגולות מרפא אע"פ שאין בהם כדי לרפא?

מותר להשתמש בסגולות מרפא תוך כדי חילול שבת בשביל לטפל בחולה שיש בו סכנה, כגון מי שנשכו עקרב מותר ללחוש עליו ואפילו בשבת, ואע"פ שאין הדבר מועיל כלום לרפואתו, הואיל ומסוכן הוא התייר כדי שלא יטרף דעתו עליו.

האם מותר לכבות את הנר בשבת בשביל שתנוח דעתו של מי שלקה במרה שחורה?

מי שלקה במרה שחורה באופן שרק בחושך תנוח דעתו ואף יש חשש שמא יגבר עליו חוליו באם לא יכבו את הנר, מותר לכבות לו את הנר בשבת, אך כאמור יש לצמצם ככל האפשר בחומרת האיסורים במקום האפשר, כגון לכבות את הנר ע"ג או בשינוי.

ילד שננעל בחדר האם מותר בשבת לשבור את הדלת כדי להוציאו משם?

ילד שננעל בחדר באופן שהוא שרוי בפחד ובהלה, מותר לשבור את הדלת כדי להוציאו משם כל שאי אפשר לעשות כן ע"ג או באופן אחר, מפני שפחד הילד יש בו משום חשש לטירוף הדעת העלול להביא לידי סכנת נפשות.

מה מילה יכולה לעשות

רבי ישראל מאיר הכהן מראדין, בעל ה'חפץ-חיים', יצא למסע לצורך דבר מצוות. שיכנע אותו לצאת למסע זה — שעתיד היה להימשך שלושה ימים — רב נוסף, אף הוא גדול בתורה. יומיים תמימים נסעו ה'חפץ-חיים' ובן-לחייתו הרב, על-פי מסלול שנקבע מראש, וראו ברכה בשליחותם. ביום השלישי הגיעו השניים לעיירה אחת, וחיפשו אחד פונדק מסויים, שהיה ידוע ברמת כשרותו הגבוהה. בעלת הפונדק זיהתה בבאים רבנים מכובדים, והושיבה אותם ליד שולחן מיוחד. היא, כמובן, גם דאגה שישדרתו אותם כראוי. השיבו השניים את נפשם בארוחה שהוגשה לפניהם. כאשר סיימו את ארוחתם, ניגשה אליהם בעלת הפונדק ושאלה אם מצא'חן בעיניהם האוכל שלה. "טוב מאוד!", השיב מיד ה'חפץ-חיים'. לעומתו, הרב השני העיר: "האוכל היה טוב למדי, אך היה חסר מעט מלח". הנהנה בעלת הפונדק בראשה ופנתה מהשולחן לעבר המטבח.

עם לכתה נרעש ה'חפץ-חיים' ואמר לבן-לחייתו: "כל ימיי נמנעתי מלדבר ומלשמוע לשון-הרע, וכיצד עשה ה' שאבוא עמך ואצטרך לסבול ולשמוע אותך דובר לשון-הרע? מצטער אני שיצאתי בכלל למסע, ובתוך ליבי מקנן החשש כי דבר-מה פגום ולא-טהור בעצם מטרת נסיעתנו, שאילולא כן, לא הייתי נכשל בכך..." הופתע הרב מתגובתו החריפה של ה'חפץ-חיים'. "מה בסך-הכול אמרת?!" שהאוכל טוב, רק שצריך היה להוסיף מעט מלח!", התגונן. "אינך מודע לכוחן של מילים", השיב לו ה'חפץ-חיים' בנימה מוכיחה. "המאורות שלנו כנראה אינה מבשלת בעצמה את האוכל המוגש בפונדק. הטבחית אולי היא אלמנה ענייה הזקוקה לעבודתה זו, כדי להאכיל את ילדיה. עכשיו, בעקבות דברך, תלך בעלת הפונדק למטבח ותכעס על הטבחית שהכיתה אוכל תפל. הטבחית, שבוודאי תרצה להתגונן, תכחיש את טענתה ותאמר שטעמה את האוכל והוא היה מתובל די הצורך. בעלת הפונדק תאשים אותה עכשיו בשקר, שהרי הרבנים אינם שקרנים, ובלי-ספק הטבחית היא המשקרת. הן יתווכחו ביניהן ובסופו של דבר יגבר כעסה של בעלת הפונדק והיא תפטר את הטבחית המסכנה, וזו תישאר מחוסרת עבודה..."

ה'חפץ-חיים' היה שרוי בהתרגשות ודבריו נאמרו בשצף: "צא וחשוב כמה מכשולים גרמת על-ידי משפט אחד, שאין אותה מעריך כראוי את משמעותו והשלכותיו. ראשית, דיברת לשון-הרע. שנית, גרמת לבעלת הפונדק ולי לשמוע לשון-הרע. שלישית, גרמת לבעלת הפונדק

אורות עונג שבת

ויעשו את הפסח במועדו

'וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחודש הראשון לאמור, ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו' (ט, א-ב) כתב רש"י שהוא גנותן של ישראל שכל מ' שנה שהיו במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד, והטעם כתב השפתי חכמים שכיון שהיו אצלם בנים קטנים שלא נימולו, כי לא מלו את בניהם בדרך במדבר מפני הסכנה, וכאשר יש לאב בן שלא מל אין יכול האב להקריב קרבן פסח, ועל כן לא יכלו לעשות הפסח, ואעפ"כ זה נחשב להם לגנות מפני שהם אלו שגרמו את זה לעצמם שהתעכבו במדבר מ' שנה בגלל חטאם בחטא המרגלים, דלולא חטא המרגלים היו נכנסים מיד לארץ ישראל תוך שלושה ימים, כמ"ש רש"י בפרשתנו 'ויהי בנסוע הארון' וכו'.

במדבר סיני

'וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחודש הראשון לאמור, ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו' (ט, א-ב) כתב רש"י שהוא גנותן של ישראל שכל מ' שנה שהיו במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד, איתא במסכת קידושין (לז, ב) בתוספות (ד"ה הואיל) שהקשו שם למה באמת לא הקריבו בני ישראל את קרבן הפסח כל מ' שנה במדבר, ותירצו תירוץ ראשון דסבירא ליה כהאי תנא שאומר כל מצווה שנאמר שקייומה הוא בדווקא בתנאי ביאה לארץ ישראל, זה כולל גם שיהיה יחשה וישיבה, דהיינו לאחר שירשו את הארץ ויחילקוה וישבו בה, והנה במצוות קרבן פסח כתיב ביאה, וא"כ ממילא אין חובה לקיים מצווה זו של קרבן פסח עד שיבואו ויכנסו לארץ ישראל כנ"ל, וכל מה שהקריבו עתה קרבן פסח לפני ביאה יחשה וישיבה, זה בגלל ציווי מיוחד עפ"י הדיבור, וממשיכים התוספות להקשות שם והלא מן הדין יוצא שהן היו פטורין מלעשות את הפסח במדבר כל הארבעים שנה וא"כ למה זה נחשב להם לגנות, ותירצו שזה הוא גנותם שנשתהו מ' שנה במדבר בגלל חטאם בעוון המרגלים, ואלמלא חטא זה היו נכנסים מיד לארץ ישראל ומקיימים מיד מצוות הפסח.

לחזור על דברי הלשון הרע באוזני הסבחיית, וזה כבר חטא של רכילות. רביעית, גרמת לטבחית לשקר. חמישית, בגלל דברך תגרם בעלת הפונדק צער וכאב לטבחית המסכנה ואולי אף יישבר מטה לחמה!...

למרות דברי התוכחה הנרגשים והמייסרים של ה'חפץ-חיים' נשארה ארשת פניו של הרב השני שלווה ורגועה. "רבי ישראל-מאיר, בבקשה ממך, אתה ממזים", אמר לו. "הך מרחיק לכת בחששותיך. כמה מילים תמימות, ובעיקר נכונות, אינן יכולות לגרום לכל זה!"

ה'חפץ-חיים' קם ממקומו. "אם זה מה שאתה חושב", אמר לחברו למסע, "אנא קום ונסור יחדיו אל המטבח".

ה'חפץ-חיים' והרב התקרבו חדר לפתח המטבח והציצו פנימה. תחזיתו הקודדת של ה'חפץ-חיים' התגשמה מול עיניהם, כאילו הייתה נבואה.

בתוך המטבח ניצבה הטבחית המפוזרת ומולה בעלת הפונדק שנופפה לעברה אצבע מאיימת. לא היה אפשר לדעת בדיוק את סיפור חייה של הטבחית, אבל מלבושה הדל וממראה פניה ניכר היה כי אישה ענייה ואומללה היא. היא עמדה בראש מורכן מול מעסיקתה ומחתה את דמעותיה.

בראות הרב את המחזה, הציץ חיוורון עז את פניו. הוא הביט ב'חפץ-חיים' במבט כנוע ונכנס פנימה לתוך המטבח. "מעומק ליבי אבקש את סליחתך", פנה אל הטבחית המופתעת. "לא התכוונתי לגרום לך שום עוגמת-נפש, ודבריי לא נאמרו אלא מתוך חוסר מחשבה".

אוראז הסתובב לעבר בעלת הפונדק המשתאה והתחנן לפניה לבל תפגע לועה בטבחית המסודה. "ניכר היה בארוחה כי הטבחית משקיעה בה את כל נשמתה", קרא. בסערת רגשותיו אף הציץ הרב פיצוי כספי מיוחד לפונדק, ובלבד שהטבחית לא תפטר מעבודתה.

בעלת הפונדק, שהייתה אישה טובת-לב ונדיבה וגם רצתה למלא את מבוקשו של הרב, ענתה בחיפז: "דיברתי איתה קשות אך-דווקא כדי לורזה בעבודתה בעתיד, אך אין בדעתי לפטרה, שכן אמנם היא טבחית חרוצה ומסורה".

בצאתם מהפונדק הביע הרב חרטה עמוקה על מעשיו ואמר ל'חפץ-חיים': "ייתכן שכל התקרית הזאת לא נועדה אלא ללמדני שיעור חשוב בדבר הזהירות שיש לנקוט בהוצאת כל מילה מהפה".

ה'חפץ-חיים' אישר את הדברים והשניים השלימו את מסעם המוצלח עד תומו.

לעילוי נשמת

הרב יוסף שלמה טריקי זצ"ל

בר עליה ז"ל

והרבנית רחל טריקי ע"ה

בת סימ' ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

שבת שלום

